به نام خدا

پایش بخش حقیقی اقتصاد ایران در بهمن‌ماه ۱۴۰۰
بخش صنعت و معدن

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر مطالعات اقتصادی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:
۲۲۰۱۸۱۴۴

تاریخ انتشار:
۱۴۰۰/۱۲/۲۵

خلاصه مدیریتی

تحلیل روند رشد بخش صنعت از جنبه‌های مختلف، عاملی کلیدی در تحلیل‌های خرد و کلان اقتصادی و یکی از ارکان تصمیم‌گیری در حوزه اقتصاد است. شاخص تولید بخش صنعت به‌دلیل تأثیر نوسانات سطح فعالیت صنعت بر بخش‌های دیگر اقتصاد، به‌عنوان یک شاخص مهم اقتصادی کوتاه‌مدت استفاده می‌شود. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به‌صورت ماهیانه شاخص تولید، فروش و قیمت شرکت‌های بورسی را محاسبه می‌کند. اهمیت این شاخص به‌روز، برای اقتصاد ایران که تحولات زیادی دارد بیشتر خواهد بود، زیرا بازخورد شوک‌های وارده به اقتصاد ایران و واکنش‌های سیاستگذاران باید در تواتر کمتر از فصل مورد رصد قرار گیرد؛ این درحالی است که آمار رسمی بخش حقیقی به‌صورت فصلی و با تأخیر ارائه می‌شود.

طی بهمن‌ماه ۱۴۰۰، شاخص تولید شرکت‌های صنعتی بورسی نسبت به ماه مشابه سال قبل با کاهش ۶ درصدی و نسبت به ماه قبل با کاهش ۱/۹ درصدی مواجه شد. در این ماه رشته فعالیت «شیمیایی (بجز دارو)» با اختلاف چشمگیر بیشترین سهم را در کاهش شاخص تولید و رشته فعالیت «فلزات پایه» بیشترین سهم را در بالا نگه داشتن این شاخص نسبت به ماه مشابه سال قبل داشته‌اند. **همچنین شاخص تولید شرکت‌های معدنی بورسی نسبت به ماه مشابه سال قبل با افزایش ۱/۲ درصدی و نسبت به ماه قبل با افزایش ۱/۷ درصدی مواجه شد.**

طی بهمن‌ماه ۱۴۰۰، شاخص فروش شرکت‌های صنعتی بورسی نسبت به ماه مشابه سال قبل با کاهش ۳/۱ درصدی و نسبت به ماه قبل با کاهش ۰/۱ درصدی مواجه شد. در این ماه رشته فعالیت‌های «شیمیایی (بجز دارو)» بیشترین سهم را در کاهش شاخص فروش و رشته فعالیت «تجهیزات برقی» بیشترین سهم را در بالا نگه داشتن شاخص نسبت به ماه مشابه سال قبل داشته‌اند. شایان ذکر است کاهش فروش رشته فعالیت‌های «منسوجات»، «غذایی و آشامیدنی بجز قند و شکر» و «شیمیایی (بجز دارو)» و افزایش فروش رشته فعالیت‌های «تجهیزات برقی»، «دارو» و «کاشی و سرامیک» در این ماه قابل‌توجه بوده است. در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ نسبت به ماه قبل شاخص تولید و فروش **رشته فعالیت خودرو و قطعات** شرکت‌های بورسی به‌ترتیب ۱۸/۶ درصد و ۳۱/۸ درصد کاهش داشته است. دلیل اصلی کاهش شاخص تولید خودرو و قطعات به‌دلیل کاهش زیرشاخص‌های تولید قطعات و خودرو سواری و سبک بوده است.

شاخص فروش شرکت‌های معدنی بورسی هم اگرچه نسبت به ماه قبل ۳/۲ درصد افزایش داشته است، ولی نسبت به ماه مشابه سال قبل کاهش ۴۱/۷ درصدی را نشان می‌دهد. همچنین این شاخص در یازده ماه ۱۴۰۰ نسبت به یازده ماه مشابه در سال ۱۳۹۹، ۱۷/۹۵ درصد کاهش یافته است. افت شدید شاخص نسبت به ماه مشابه سال قبل، به‌دلیل افزایش قابل‌ملاحظه و ناپایدار شاخص در بهمن‌ماه ۱۳۹۹ بوده است.

در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ نرخ رشد ماهیانه قیمت فعالیت‌های صنعتی بورسی ۰/۵ درصد افزایش یافت، رشد نقطه به نقطه آن به ۵۳/۵ درصد رسید و همچنین، میانگین سالیانه ۹۵/۱درصد افزایش یافته است.

مقدمه

شاخص تولید، فروش و قیمت صنایع بورسی با استفاده از داده‌های ماهیانه شرکت‌های صنعتی بورسی پذیرفته شده در بورس[1] محاسبه می‌شود. در تهیه این شاخص‌ها از اطلاعات ماهیانه ۳۰۵ شرکت بورسی استفاده می‌شود و علاوه‌بر اندازه‌گیری تغییرات میزان تولید، فروش و قیمت در بخش صنعت، در محاسبات ملی نیز نقش مهمی ایفا می‌نمایند و برآوردی از تغییرات ماهیانه ارزش‌افزوده ایجاد شده در صنایع مختلف و به‌دنبال آن در کل اقتصاد را منعکس می‌کنند.

شاخص تولید صنعت توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران با تواتر فصلی و همچنین شاخص قیمت صنعت به‌صورت فصلی توسط مرکز آمار و ماهیانه توسط بانک مرکزی، منتشر می‌شود، اما الزامی به انتشار شاخص فروش صنعت ندارند. از طرفی، این آمار دارای چندین ضعف اساسی هستند که مهم‌ترین ضعف این آمارها وقفه سه ماهه در انتشار داده‌ها و بعضاً متوقف شدن انتشار آنها و نداشتن تواتر ماهیانه است.

شاخص‌های ماهاینه تولید، فروش و قیمت استخراج شده از اطلاعات عملکردی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تا حد زیادی می‌توانند با دقت مناسب و به‌صورت بهنگام تحولات بخش صنعت و معدن کشور را توضیح دهند و با توجه به بررسی‌های انجام شده و تطبیق‌دادن این شاخص با شاخص تولید صنعتی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران که به‌صورت فصلی منتشر می‌شود، مشخص شده است که این شاخص به خوبی می‌تواند در وقفه انتشار این شاخص‌های رسمی، شاخص جایگزین مناسبی برای آن باشد.[2] در این گزارش تغییرات شاخص‌های تولید، فروش و قیمت شرکت‌های صنعتی و معدنی پذیرفته شده در بورس و همچنین مهم‌ترین رشته فعالیت‌های آن در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ بررسی شده است.

۱. شاخص‌های تولید و فروش شرکت‌های صنعتی بورسی

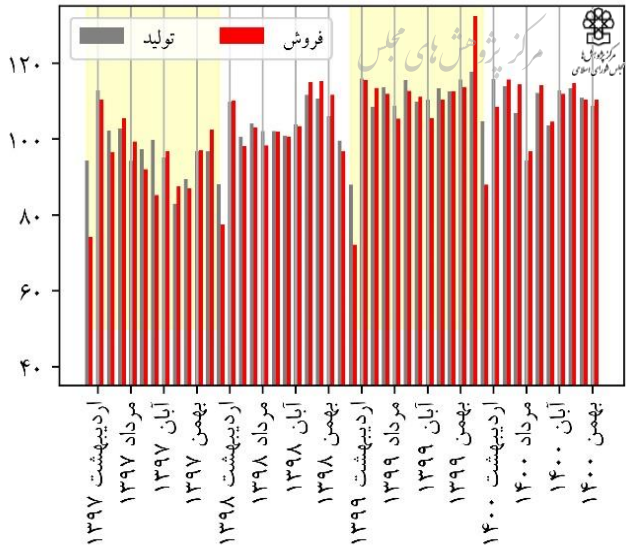
شاخص تولید و فروش فعالیت‌های صنعتی بورسی در بهمن‌ماه ۱۴۰۰، به‌ترتیب ۶ و ۳/۱ درصد نسبت به ماه مشابه سال قبل کاهش داشته است، همچنین نتایج طرح شامخ اتاق بازرگانی ایران نیز نشان می‌دهد شاخص تولید در بهمن‌ماه تقریباً مشابه دی‌ماه بوده است و همچنان یکی از کمترین مقادیر خود طی ۵ ماه اخیر از مردادماه را دارد و انتظارات تولید برای ماه آینده کاهشی است.[3]

۱. شرکت‌های بورسی شامل تمام شرکت‌های تولیدی صنعتی و معدنی بورس و فرابورس می‌شود که گزارشات فعالیت ماهیانه خود را در سایت کدال منتشر می‌کنند.

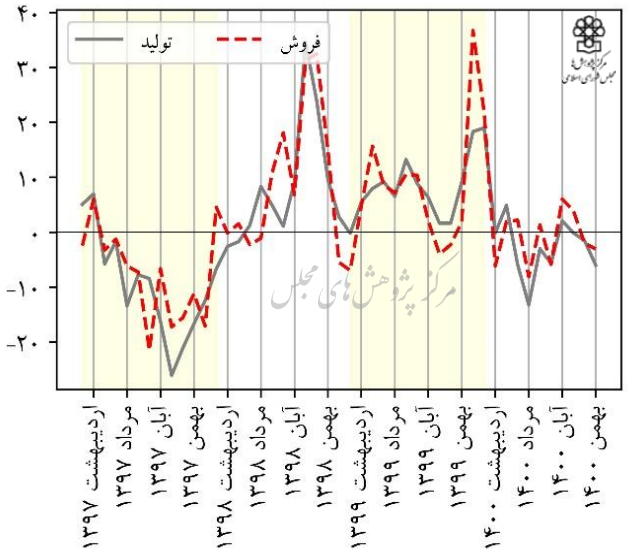
۲ جهت اطلاعات بیشتر به گزارش پشتیبان مرکز پژوهش‌های مجلس درخصوص شاخص تولید، فروش و قیمت شرکت‌های پذیرفته شده در بورس به شماره مسلسل۱۸۰۰۱ مراجعه شود.

۳. توضیحات بیشتر در پیوست عنوان شده است.

نمودار ۱. شاخص‌های تولید و فروش فعالیت‌های صنعتی (۱۰۰=۱۳۹۵)

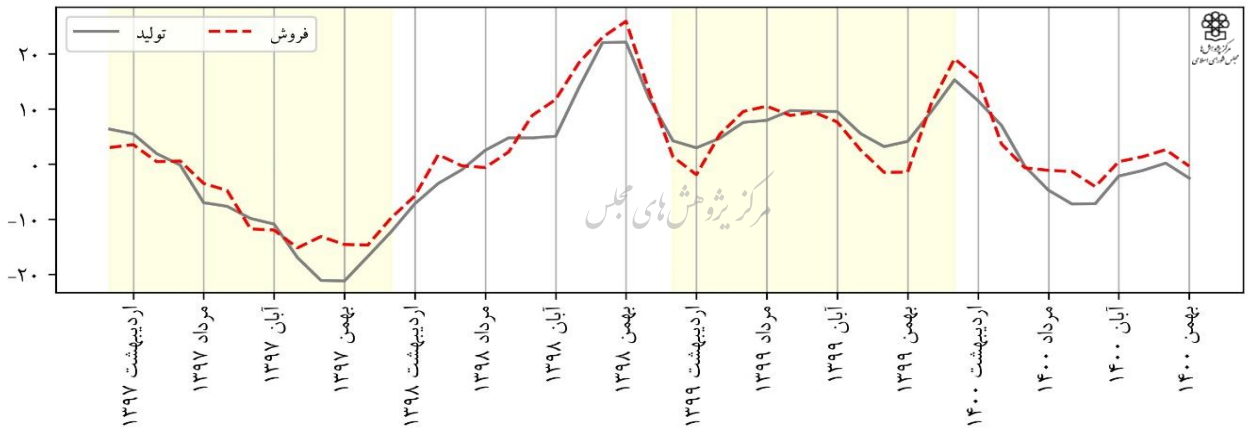
نمودار ۲. رشد نقطه‌به‌نقطه شاخص‌های تولید و فروش فعالیت‌های صنعتی (درصد)

مأخذ: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

طی سه ماهه منتهی به بهمن‌ماه ۱۴۰۰، رشد میانگین متحرک سه ماهه شاخص تولید کاهش ۲/۶ درصدی و شاخص فروش آن کاهش ۰/۴ درصدی را نشان می‌دهند.

نمودار ۳. رشد میانگین متحرک سه‌ماهه شاخص‌های تولید و فروش فعالیت‌های صنعتی نسبت به دوره مشابه سال قبل (درصد)

مأخذ: همان.

رشد شاخص تولید فعالیت‌های صنعتی بورسی در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ نسبت به ماه قبل کاهش ۱/۸۶ درصدی و شاخص فروش کاهش ۰/۱ درصدی را نشان می‌دهد. همچنین طی ۱۱ ماهه منتهی به بهمن‌ماه ۱۴۰۰، شاخص تولید فعالیت‌های صنعتی بورسی کاهش ۱/۲۷ درصدی و شاخص فروش آن افزایش ۰/۴ درصدی را نشان می‌دهد.

جدول ۱. رشد شاخص تولید و فروش فعالیت‌های صنعتی و معدنی بورسی – بهمن‌ماه ۱۴۰۰

رشد شاخص تولید و فروش		شاخص تولید			شاخص فروش		
		رشد نسبت به ماه قبل	رشد نسبت به ماه مشابه سال قبل	رشد یازده‌ماهه نسبت به یازده‌ماهه مشابه سال قبل	رشد نسبت به ماه قبل	رشد نسبت به ماه مشابه سال قبل	رشد یازده‌ماهه نسبت به یازده‌ماهه مشابه سال قبل
صنعت		-۱/۸۶	-۶/۰۱	-۱/۲۷	-۰/۱	-۳/۰۶	۰/۴
رشته فعالیت‌های منتخب صنعت	شیمیایی بجز دارو	-۰/۴۶	-۲۰/۰۴	-۴/۹۱	۸/۶۹	-۱۶/۲۵	-۷/۶۴
	فلزات پایه	۱۳/۰۴	۱۵/۸۷	-۵/۱۵	-۱/۰۲	۲/۷۱	-۵/۴۵
	خودرو و قطعات	-۱۸/۶۳	-۱۰/۳۸	۱۱/۴۵	-۳۱/۸۴	-۱/۸۳	۱۳/۱۷
معدن		۱/۷۴	۱/۲۲	۵/۱۵	۳/۲۱	-۴۱/۷۴	-۱۷/۹۵

مأخذ: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

مرکز پژوهش‌های مجلس

۲. شاخص‌های تولید و فروش به تفکیک رشته‌فعالیت‌های صنعتی بورسی

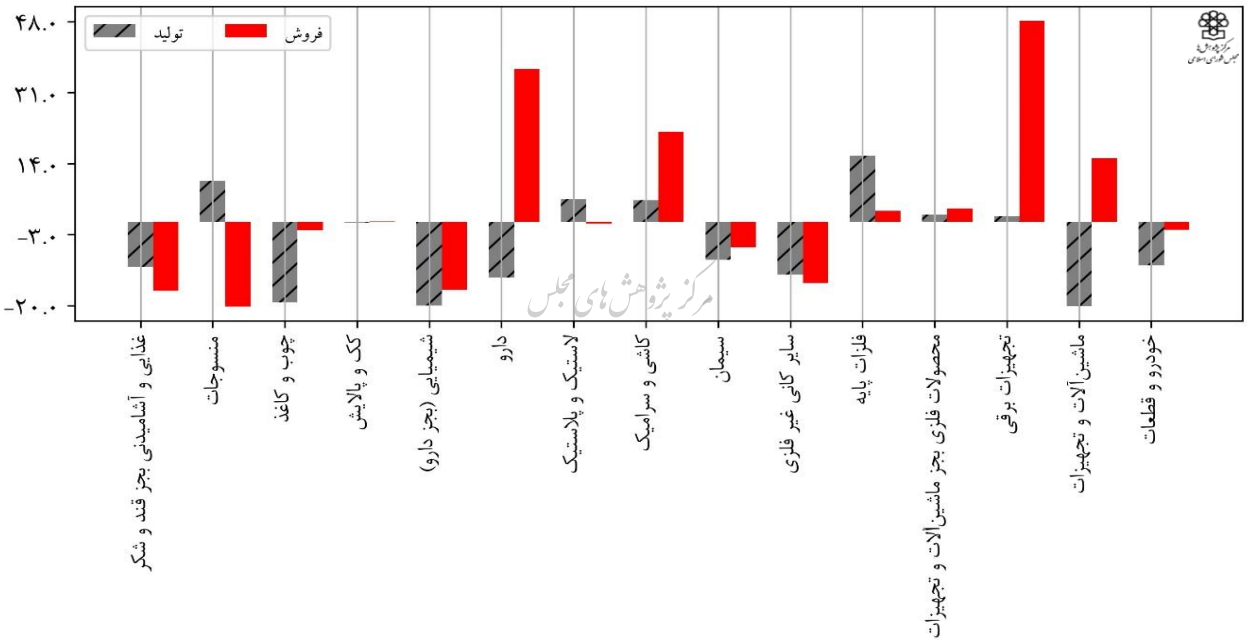
طی بهمن‌ماه ۱۴۰۰ نسبت به ماه مشابه سال قبل، از بین ۱۵ رشته فعالیت صنعتی بورسی ۶ رشته فعالیت افزایش در شاخص تولید و ۹ رشته فعالیت کاهش در شاخص تولید را تجربه کرده‌اند. به‌ترتیب رشته فعالیت‌های «ماشین‌آلات و تجهیزات»، «شیمیایی (بجز دارو)» و «چوب و کاغذ» بیشترین کاهش در شاخص تولید و رشته فعالیت‌های «فلزات پایه» و «منسوجات» بیشترین رشد در شاخص تولید را داشته‌اند.

همچنین در این ماه، از بین ۱۵ رشته فعالیت صنعتی بورسی ۷ رشته فعالیت افزایش در شاخص فروش و ۸ رشته فعالیت کاهش در شاخص فروش را تجربه کرده‌اند. به‌ترتیب رشته فعالیت‌های «منسوجات»، «غذایی و آشامیدنی بجز قند و شکر» و «شیمیایی (بجز دارو)» بیشترین کاهش در شاخص فروش و رشته فعالیت‌های «تجهیزات برقی»، «دارو» و «کاشی و سرامیک» با رشدهای قابل‌توجه بیشترین رشد در شاخص فروش را داشته‌اند.

طی بهمن‌ماه ۱۴۰۰، رشته فعالیت «شیمیایی (بجز دارو)» با اختلاف چشمگیر بیشترین سهم را در کاهش شاخص تولید و رشته فعالیت «فلزات پایه» بیشترین سهم را بالا نگه داشتن این شاخص داشته‌اند. در شاخص فروش هم رشته فعالیت‌های «شیمیایی (بجز دارو)» بیشترین سهم را در کاهش شاخص فروش و رشته فعالیت «تجهیزات برقی» بیشترین سهم را بالا نگه داشتن شاخص داشته‌اند.

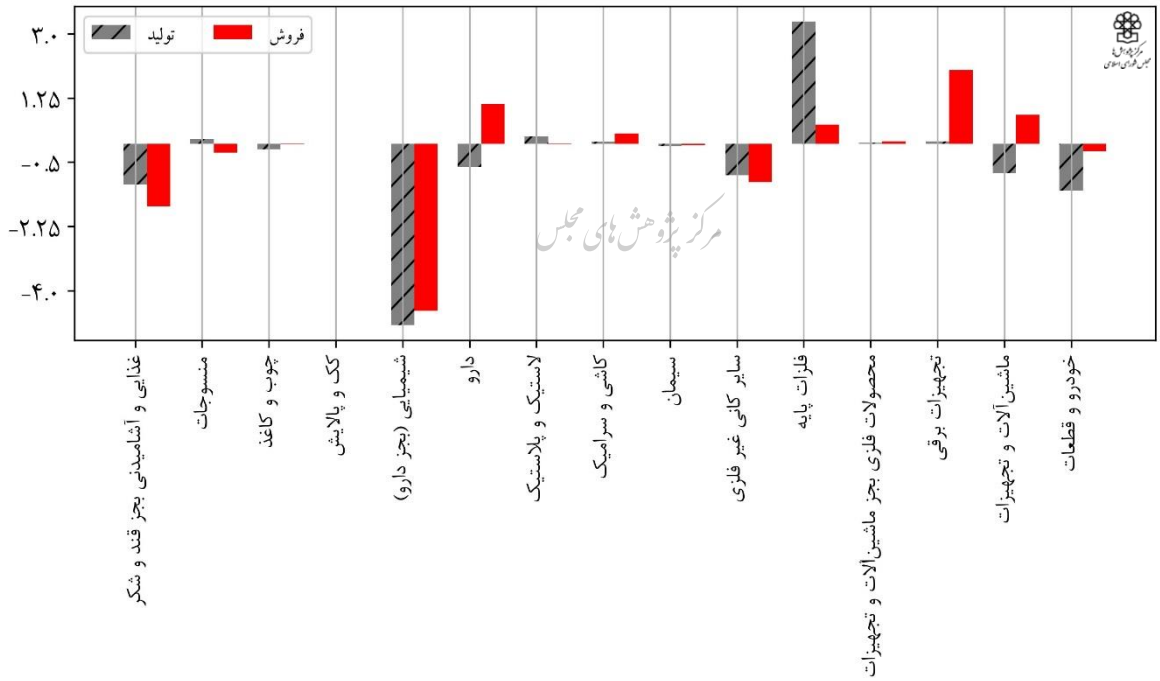
در این ماه رشته فعالیت‌های «تجهیزات برقی»، «کاشی و سرامیک»، «محصولات فلزی بجز ماشین‌آلات و تجهیزات» و «فلزات پایه» همزمان افزایش در شاخص‌های تولید و فروش را تجربه کرده‌اند.

نمودار ۴. رشد شاخص‌های تولید و فروش رشته فعالیت‌های صنعتی در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ نسبت به ماه مشابه سال قبل (درصد)

مأخذ:.همان.

نمودار ۵. سهم رشته فعالیت‌ها از رشد شاخص‌های تولید و فروش بخش صنعت در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ (درصد)

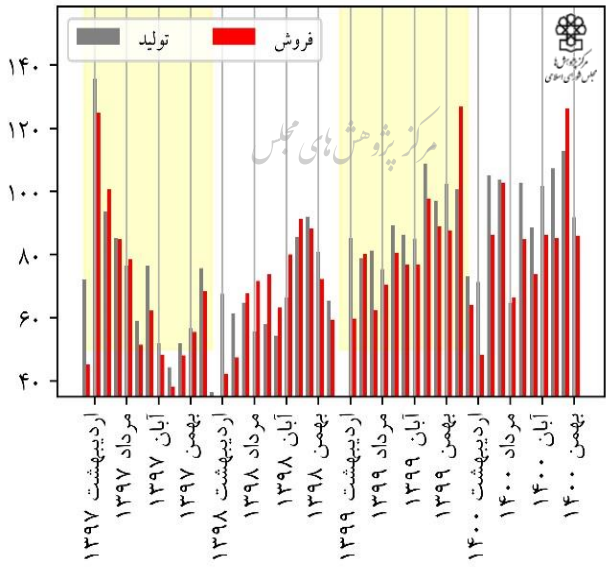
مأخذ: همان.

در ادامه به بررسی رشته فعالیت‌های «خودرو و قطعات»، «شیمیایی (بجز دارو)» و «فلزات پایه» به‌دلیل ضریب اهمیت بالای این رشته فعالیت‌ها در محاسبه شاخص پرداخته شده است.

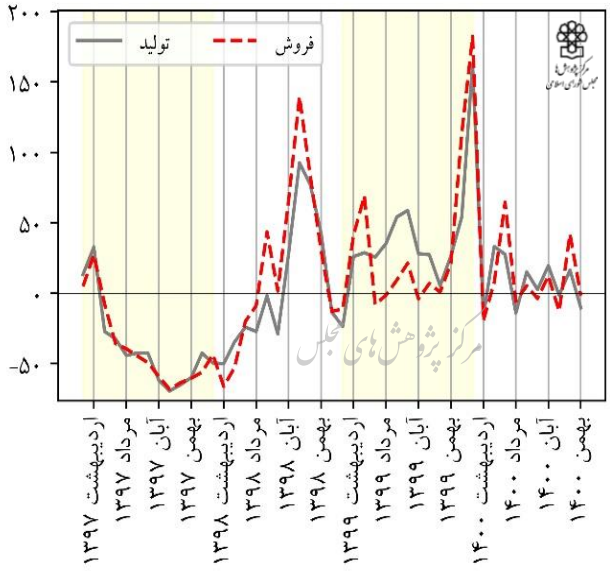
۱-۲. شاخص‌های تولید و فروش رشته فعالیت خودرو و قطعات

در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ شاخص تولید رشته فعالیت خودرو و قطعات برمبنای شرکت‌های بورسی نسبت به ماه مشابه سال قبل ۱۰/۴ و **نسبت به ماه قبل ۱۸/۶ درصد کاهش** داشته است، همچنین شاخص فروش آن نسبت به ماه مشابه سال قبل ۱/۸ درصد و **نسبت به ماه قبل ۳۱/۸ درصد کاهش** داشته است. دلیل اصلی کاهش شاخص تولید خودرو و قطعات به‌دلیل **کاهش زیرشاخص‌های تولید قطعات و خودرو سواری و سبک** بوده است.

نمودار ۶. شاخص‌های تولید و فروش بخش خودرو و قطعات (۱۰۰=۱۳۹۵) نمودار ۷. رشد نقطه‌به‌نقطه شاخص‌های تولید و فروش بخش خودرو و قطعات (درصد)

مأخذ: همان.

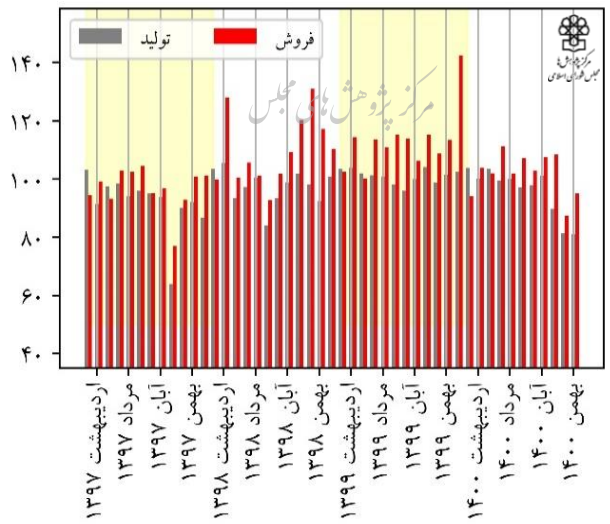

مأخذ: همان.

۲-۲. شاخص‌های تولید و فروش رشته فعالیت شیمیایی بجز دارو

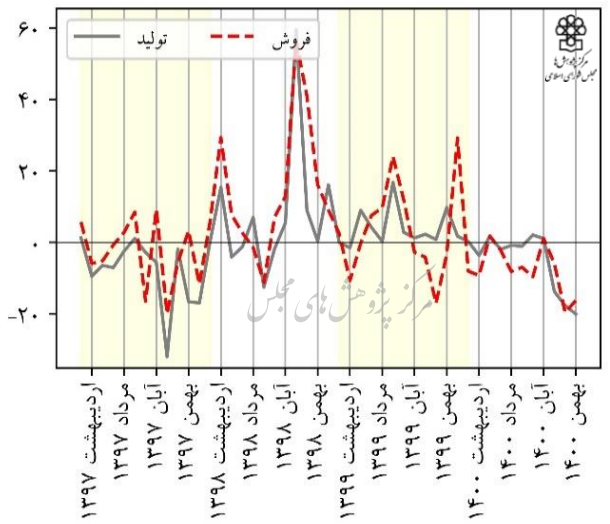
در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ شاخص تولید و فروش رشته فعالیت شیمیایی بجز دارو برمبنای شرکت‌های بورسی، نسبت به ماه مشابه سال قبل ۲۰ درصد و نسبت به ماه قبل ۰/۵ درصد کاهش داشته است، همچنین شاخص فروش آن نسبت به ماه مشابه سال قبل ۱۶/۳ درصد کاهش و نسبت به ماه قبل ۸/۷ درصد افزایش داشته است.

نمودار ۸. شاخص‌های تولید و فروش بخش شیمیایی (بجز دارو) (۱۰۰=۱۳۹۵)

مأخذ: همان.

نمودار ۹. رشد نقطه به نقطه شاخص‌های تولید و فروش بخش شیمیایی (بجز دارو) (درصد)

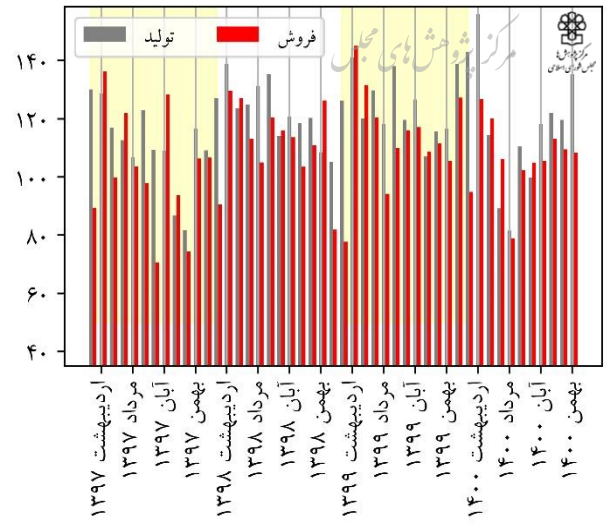

مأخذ: همان.

۳-۲. شاخص‌های تولید و فروش رشته فعالیت فلزات پایه

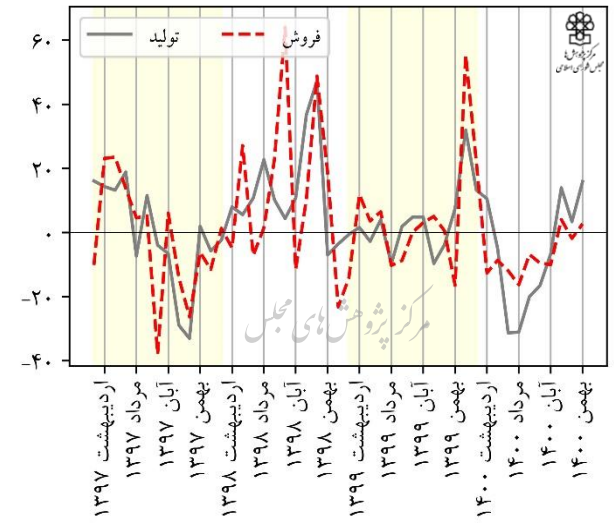
در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ شاخص تولید رشته فعالیت فلزات پایه برمبنای شرکت‌های بورسی، نسبت به ماه مشابه سال قبل ۱۵/۹ و نسبت به ماه قبل ۱۳ درصد افزایش داشته است، همچنین شاخص فروش آن نسبت به ماه مشابه سال قبل ۲/۷ درصد افزایش و نسبت به ماه قبل ۱ درصد کاهش داشته است.

نمودار ۱۰. شاخص‌های تولید و فروش بخش فلزات پایه (۱۰۰=۱۳۹۵)

مأخذ: همان.

نمودار ۱۱. رشد نقطه به نقطه شاخص‌های تولید و فروش بخش فلزات پایه (درصد)

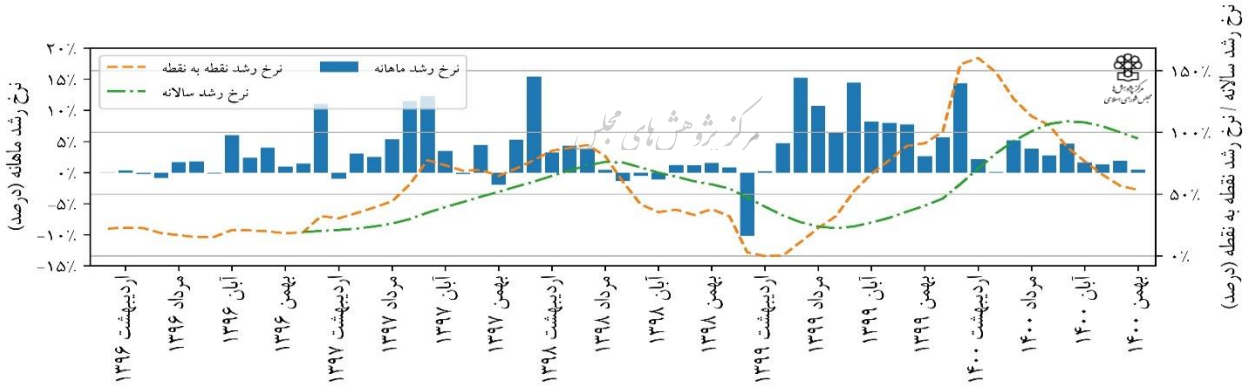

مأخذ: همان.

۳. شاخص قیمت فعالیت‌های صنعتی بورسی

در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ نرخ رشد ماهیانه[۱] قیمت فعالیت‌های صنعتی بورسی ۰/۵ درصد افزایش یافت، رشد نقطه به نقطه[۲] آن به ۵۳/۵ درصد رسید و همچنین، میانگین[۳] سالیانه ۹۵/۱ درصد افزایش یافته است. بررسی شاخص قیمت کل صنعت بیانگر رشد نقطه به نقطه و رشد سالیانه کاهشی است.

نمودار ۱۲. درصد تغییر شاخص قیمت صنعت (۱۰۰= ۱۳۹۵)

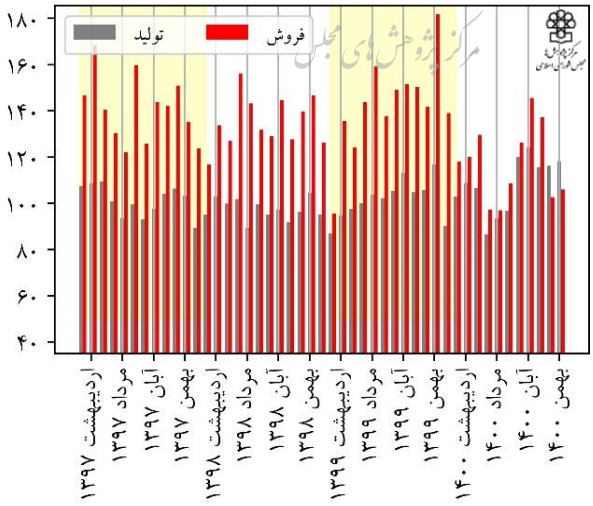
مأخذ: همان.

۴. شاخص‌های تولید و فروش شرکت‌های معدنی بورسی

در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ شاخص تولید شرکت‌های معدنی بورسی ۱/۲ درصد نسبت به ماه مشابه سال قبل و ۱/۷ درصد نسبت به ماه قبل افزایش داشته است، درمقابل، **شاخص فروش معدن اگرچه نسبت به ماه قبل افزایش ۳/۲ درصدی داشته است، اما نسبت به ماه مشابه سال قبل کاهش ۴۱/۷ درصدی را نشان می‌دهد. شایان ذکر است این کاهش حتی نسبت به میانگین یازده ماهه هم که افت ۱۷/۹۵ درصدی را تجربه کرده است، بسیار چشمگیر است** و دلیل اصلی آن افزایش قابل‌ملاحظه شاخص فروش در بهمن‌ماه ۱۳۹۹ ناشی از فروش دو برابری گندله در بهمن‌ماه ۱۳۹۹ نسبت به بهمن‌ماه ۱۳۹۸ است.

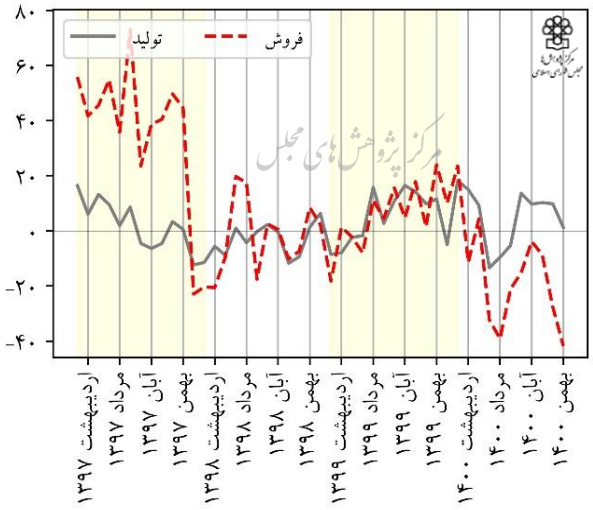
۱. درصد تغییر شاخص قیمت صنعت نسبت به ماه قبل.
۲. درصد تغییر شاخص قیمت صنعت نسبت به ماه مشابه سال قبل.
۳. درصد تغییر میانگین شاخص قیمت صنعت در ۱۲ ماه منتهی به ماه مورد نظر نسبت به دوره مشابه سال قبل.

نمودار ۱۳. شاخص‌های تولید و فروش شرکت‌های معدنی بورسی (۱۰۰=۱۳۹۵)

مأخذ: همان.

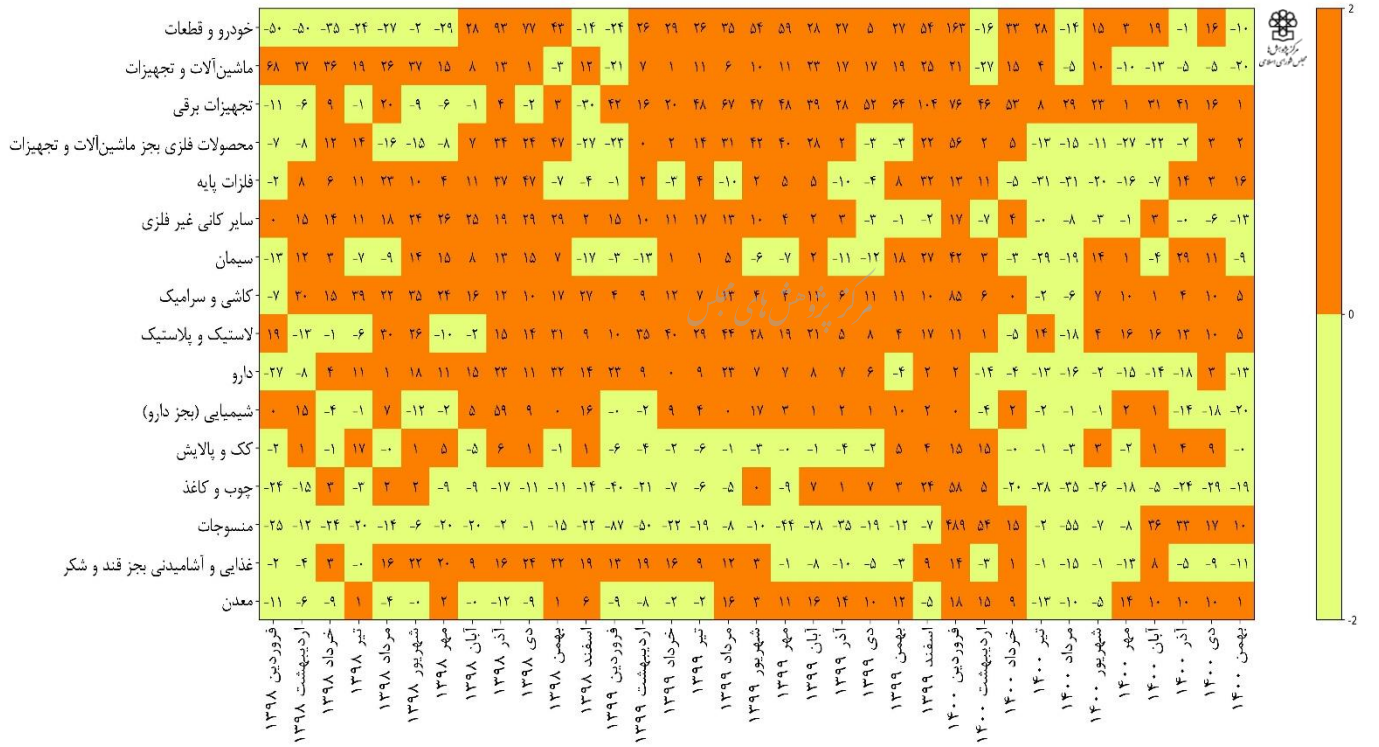
نمودار ۱۴. رشد نقطه‌به‌نقطه شاخص‌های تولید و فروش شرکت‌های معدنی بورسی (درصد)

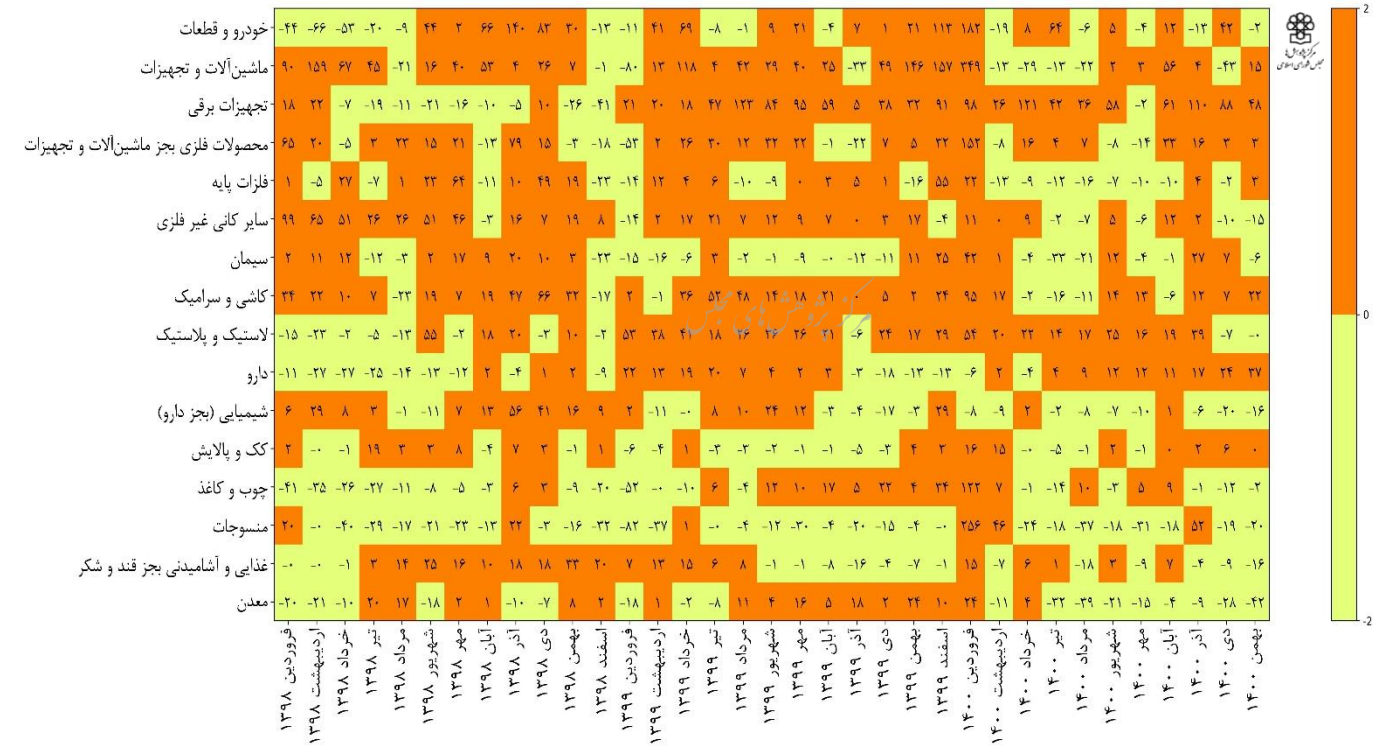
مأخذ: همان.

پیوست‌ها

جدول ۱. آمار مربوط به رشد تولید کل رشته‌فعالیت‌ها (نسبت به ماه مشابه سال قبل ۱۰۰=۱۳۹۵)[۱]

جدول ۲. آمار مربوط به رشد فروش کل رشته فعالیت‌ها (نسبت به ماه مشابه سال قبل ۱۰۰=۱۳۹۵)

۱. در جداول فوق رنگ نارنجی نشان‌دهنده رشد مثبت و رنگ زرد نشان‌دهنده رشد منفی است.

شاخص مدیران خرید (شامخ)[1]

براساس داده‌های به‌دست آمده از بنگاه‌های بخش صنعت، شاخص مدیران خرید صنعت در بهمن‌ماه عدد ۵۱/۵۰ به‌دست آمده است.

شاخص مقدار تولید محصولات در بهمن‌ماه ۵۰/۵۷ بوده که نسبت به دی‌ماه تفاوت چندانی نداشته داشته است و همچنان یکی از کمترین مقادیر خود طی ۵ ماه اخیر از مردادماه را دارد و سطح پایین تقاضای مشتریان باعث کاهش تولیدات بخش صنعت است. شاخص میزان فروش محصولات در بهمن‌ماه ۴۶/۴۳ بوده که اندکی نسبت به ماه قبل بیشتر شده، اما همچنان کاهشی است و به عقیده فعالان اقتصادی کاهش قدرت خرید و تقاضا و شرایط بی‌ثبات قیمت ارز ناشی از تصمیمات سیاسی باعث عدم تصمیم در خرید مشتریان و درنتیجه کاهش فروش شده است.

به‌طورکلی در بهمن‌ماه، همچنان اکثر صنایع کاهش سفارشات را داشتند و فعالان اقتصادی با رکود تقاضا روبه‌رو هستند. نوسانات مداوم نرخ ارز چه بالا رفتن یا پایین آمدن آن به‌شدت کسب‌وکارها را مختل کرده و در فعالیت‌ها و برنامه‌ریزی آنها تأثیر منفی دارد و در بهمن‌ماه نیز همچنان اکثر صنایع با کمبود مواد اولیه و رکود روبه‌رو بودند.[2]

نمودار شاخص مدیران خرید کل صنعت در سه ماه منتهی به بهمن‌ماه ۱۴۰۰

مأخذ: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران.

---

۱. شاخص مدیران خرید (شامخ) طبق الگوی جهانی محاسبه شاخص مدیران خرید (Purchasing Managers' Index) هر ماه توسط اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران و براساس اطلاعات دریافتی از مدیران شرکت‌های بخش صنعت، محاسبه و گزارش می‌شود. این شاخص با بررسی و ردیابی متغیرهایی مانند مقدار تولید، سفارشات جدید، استخدام، تغییرات قیمت‌ها و ... نسبت به ماه گذشته آن متغیرها، ارزیابی دقیقی از تحولات بخش‌های اقتصاد ارائه می‌کند. عدد شاخص با وزن‌دهی به پنج متغیر اصلی مقدار تولید (۲۵%)، سفارشات جدید (۳۰%)، سرعت انجام و تحویل سفارش (۱۵%)، موجودی مواد اولیه (۱۰%) و میزان استخدام (۲۰%) محاسبه می‌شود. اعداد بزرگ‌تر از ۵۰ به‌معنای بهبود شاخص نسبت به ماه قبل است. باقی متغیرها نیز از پرسشنامه‌های شاخص مدیران خرید استخراج می‌شوند، ولی وزنی در محاسبه شامخ کل صنعت ندارند. داده‌ها در شامخ براساس مستندات واقعی کسب‌وکارها و نه براساس نظرات شخصی و حدس مدیران جمع‌آوری می‌شوند.

۲. برای اطلاعات بیشتر به گزارش شاخص مدیران خرید بهمن‌ماه ۱۴۰۰ مراجعه شود.

https://chambertrust.ir/digital-library/publishers.html